

**ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТҮВШИН ДЭХ ШИЙДВЭР ГАРГАЛТЫН
“ЗАМЫН ЗУРАГ”, ЗАРЦУУЛЖ БУЙ ХУГАЦААНЫ
ТАЛААРХ СУДАЛГАА**

/Дүн шинжилгээ/

Р.Хатанбаатар, А.Пагма, Р.Оргилмаа

УДИРТГАЛ

УИХ-ын гишүүн С.Дэмбэрэлийн захиалгаар “Засгийн газрын түвшин дэх шийдвэр гаргалтын “замын зураг”, зарцуулж буй хугацааны талаарх судалгаа” сэдэвт судалгааны ажлыг Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Судалгаа, шинжилгээний хэлтсийн ахлах референт Р.Хатанбаатар, референт А.Пагма, Р.Оргилмаа нар гүйцэтгэв.

Судалгааны мэдээллийг Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар болон нийт 5 яам, Засгийн газрын 1 агентлагт албан тоот явуулж гаргуулахыг хүссэн ба нийт 3 яам, 1 агентлагаас албан бичгийн хариу мэдээлэл ирүүлсэн болно. Мөн ЗГХЭГ-аас Засгийн газрын архивт ажиллах зөвшөөрөл авч Засгийн газрын зарим тогтоолын хувийн хэрэгтэй танилцан судалж дэлгэрэнгүй мэдээлэл авсан болно.

Судалгааны зорилго:

Засгийн газраас тогтоол, шийдвэр гаргах процессийн эрх зүйн орчин, мөрдөгдөж буй дүрэм, журмын талаарх мэдээлэл лавлагаа гаргах, шийдвэрийг Засгийн газраар эцэслэн гаргах хүртэлх шат, дамжлагууд болон дамжлага бүр дээр зарцуулагдаж байгаа хугацааг тодорхой асуудлын жишээн дээр судлах, Засгийн газрын “засаглалын технологийн” өнөөгийн үйлчилж байгаа “замын зураг”-ыг тодорхойлон гаргахад оршино.

Судалгааны зорилтууд:

- Засгийн газрын шийдвэр гаргах үйл явцын талаарх эрх зүйн зохицуулалтыг судлах,
- Засгийн газрын шийдвэр, тогтоолын төсөл боловсруулагдан, эцэслэн батлагдах хүртэлх үе шат бүрийг тодорхой асуудлын жишээн дээр судлах,
- Засгийн газрын шийдвэр, тогтоолын төсөл боловсруулагдан, эцэслэн батлагдах хүртэлх үе шат бүр дээр зарцуулагдсан хугацааг албан ёсны болон бодит байдал дээр нь тодорхой асуудлын жишээн дээр харьцуулан судлах,
- Засгийн газрын шийдвэр гаргах үйл явцын эрх зүйн зохицуулалт, “засаглалын технологийн” өнөөгийн үйлчилж байгаа “замын зураг”-ыг гаргах, дэлгэрэнгүй мэдээлэл бэлтгэх зэрэг болно.

Судалгааны аргачлал:

- Монгол Улсын Үндсэн хууль, Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай, Засгийн газрын тухай, Яамдын эрх зүйн байдлын тухай зэрэг хуулийн холбогдох бүлэг заалт,
- Засгийн газрын архивт ажиллаж Засгийн газрын тогтоолын хувийн хэргийг уншиж судлах,
- Яамдаас ирүүлсэн мэдээлэлийг судалж, боловсруулалт хийх зэрэг болно.

Судалгааны ажлын хүрээнд дараах үндсэн үйл ажиллагаа хийгдсэн болно. Үүнд:

- Хууль, эрх зүйн баримт бичгүүдийг сонгож харьцуулсан шинжилгээ хийсэн
- Цуглуулсан мэдээлэлд нэгдсэн боловсруулалт хийсэн
- Судалгааны материалыг нэгтгэн судалгааны тайлан бичсэн

Засгийн газрын түвшин дэх шийдвэр гаргалтын “замын зураг”, зарцуулж буй хугацааны талаарх судалгаа

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн Засгийн газрын ажлын зохион байгуулалт гэсэн 6 дугаар бүлгийн 29, 30 дугаар зүйлд Монгол Улсын Засгийн газрын хуралдаанд бэлтгэх, асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэхдээ баримтлах журам, Засгийн газрын шийдвэр хэрхэн, ямар хэлбэртэй гарах, хэзээ хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэхийг хуульчилжээ. Тус хуулийн 29 зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Засгийн газрын хуралдааны нарийвчилсан дэгийг энэ хуулийн дагуу Засгийн газар тогтооно” гэж заасны дагуу Засгийн газрын 2009 оны 1 дүгээр сарын 7-ны өдрийн 3 дугаар тогтоолоор “Монгол Улсын Засгийн газрын хуралдааны журам”-ыг шинэчлэн баталсан байна.

Өнөөдөр Засгийн газрын тогтоол, шийдвэрүүд ямар дэг журмын дагуу боловсруулагдан, хэлэлцэгдэж, эцэслэн батлагдаж хүчин төгөлдөр болох үйл явцыг зохицуулж байгаа үндсэн баримт бичиг нь дээр дурдсан “Монгол Улсын Засгийн газрын хуралдааны журам” юм байна.

Энэхүү журмын Засгийн газрын хуралдаанд хэлэлцүүлэх асуудалд санал авах гэсэн 5 дахь хэсэгт дараах байдлаар заасан. Хуралдаанаар хэлэлцүүлэх асуудлыг санаачилсан Засгийн газрын гишүүн уг асуудалд дор дурдсан журмын дагуу санал заавал авна:

- Санхүүгийн болон хууль зүйн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага;
- Хуралдаанаар хэлэлцэх асуудал, гарах шийдвэр бодлогын хүрээнд нь хамаарч байгаа төрийн захиргааны төв байгууллага;
- Эдийн засаг, хөрөнгө оруулалтын нэгдсэн бодлого, салбар дундын зохицуулалттай асуудалд эдийн засгийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагаас санал авна. /ЗГ-ын 2012-09-01-ний 17-р тогтоолоор нэмсэн/
- Төрийн захиргааны төв байгууллага нь төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын **5 өдөрт** багтаан санал өгнө. Төслийг санал авахаар явуулснаас хойш ажлын **10 хоногт** багтаан санал ирүүлээгүй бол зарчмын өөр саналгүйд тооцно. Асуудлыг санаачлагч нь санал өгөх хугацааг заасан тохиолдолд түүнийг баримтална гэж заажээ.

Түүнчлэн Журмын Хуралдаанд хэлэлцүүлэх асуудлыг Хэрэг эрхлэх газарт хүргүүлэх гэсэн 6 дахь хэсэгт дараах байдлаар заасан. Үүнд:

- Хуралдаанд хэлэлцүүлэх асуудлыг хууль тогтоомжид нийцүүлэн зохих тооцоо, судалгаанд тулгуурлан үндэслэл сайтай боловсруулж холбогдох материалын хамт тухайн асуудлыг хэлэлцэхээс **7-гоос доошгүй өдрийн өмнө** сайдын (түүний эзгүйд дэд сайдын) гарын үсэгтэй албан бичгээр Хэрэг эрхлэх газарт ирүүлнэ
- Хэрэг эрхлэх газар нь хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр ирүүлсэн асуудлын үндэслэл, тооцоо, судалгаа, уг шийдвэрийн төсөл нь тухайн асуудлаар өмнө нь гарсан шийдвэр болон хууль тогтоомжид нийцэж байгаа эсэхийг үзнэ. Хэрэв боловсруулалт нь шаардлага хангаагүй буюу хууль тогтоомж, Засгийн газрын бусад шийдвэртэй нийцээгүй, эсхүл зөрчилдсөн буюу давхардсан гэж үзвэл тодорхой үндэслэл, тайлбарыг гарган материалыг буцаана гэж заасан байна.

Засгийн газрын тогтоол, шийдвэр анхлан боловсруулагдсанаас хойш эцэслэн батлагдах хүртэлх шат дамжлага, зарцуулсан хугацааг хэд хэдэн тодорхой тогтоол шийдвэрийн жишээн дээр гаргалаа. Ингэхдээ Засгийн газрын 2013 оны 2 дугаар сарын 16-ны өдрийн “Амгалан дулааны станц барих тухай” 55 дугаар тогтоол, “Дулааны цохилгаан станц-5” төслийг хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Засгийн газрын 2012 оны 2 дугаар сарын 15-ны өдрийн 44 тоот тогтоолуудын материалтай судлаачид Засгийн газрын архивт ажиллаж танилцсан ба бусад тогтоолийн талаарх

мэдээллийг яамдаас ирүүлсэн материалыг үндэслэн тодорхой шийдвэрийн “замын зургийг” “орц”-ноос нь эхлэн “гарц” хүртэлх мөчлөгт нь ямар хугацаанд шийдвэрлэгдсэн огноотой нь доорх байдлаар үзүүлэв.

I. Монгол Улсын Засгийн газрын 2013 оны 2 дугаар сарын 16-ны өдрийн “Амгалан дулааны станц барих тухай” 55 дугаар тогтоолын “замын зураг”

1. **2012 оны 9 дүгээр сарын 09-ны өдөр. Монгол Улсын Эрчим хүчний сайдын тушаал- Ажлын хэсэг томилох тухай**
Уг тушаалаар Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлыг бууруулах талаар яаралтай авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний хүрээнд Баянзүрх дүүргийн нутаг дэвсгэрт “УС-15” халаалтын зуухыг шинэчлэн 240-280 МВт хүчин чадалтай дулааны станц шинээр барих боломжийг судалж, санал боловсруулах ажлын хэсгийг байгуулсан байна.
2. **2012 оны 10 сарын 19-ны өдөр. Монгол Улсын Эрчим хүчний сайдын албан тоотын хариу албан тоотуудаар нийт 13 яамдаас 2012 оны 10 дугаар сарын 31-ны өдрөөс 11 сарын 13-ны хооронд “УС-15” дулааны станцын ТЭЗҮ-ийг боловсруулах Засгийн газрын тогтоолын төсөлд санал өгсөн байна.**
3. **2012 оны 11 дүгээр сарын 16-ны өдөр. Монгол Улсын Эрчим хүчний сайдын Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын газрын даргад хүргүүлсэн А/881 тоот албан бичиг.** Энэхүү албан бичгээр “УС-15” дулааны станцын ТЭЗҮ-ийг боловсруулах ажлын санхүүжилтын тухай асуудлыг Засгийн газрын хуралдаанаар оруулахыг хүссэн байна. Тус албан бичигт Засгийн газрын тогтоолын төсөл болон яамдын саналыг хавсаргажээ.
4. **2012 оны 12 дүгээр сарын 01-ны өдөр. Монгол Улсын Засгийн газрын тогтоол № 150, Техник эдийн засгийн үндэслэл боловсруулах тухай.** Тус тогтоолоор “УС-15” халаалтын зуухны дэргэд 300 МВт хүчин чадалтай дулааны станц барих техник, эдийн засгийн үндэслэл боловсруулахад шаардагдах 200. 0 сая төгрөгийн хөрөнгийн асуудлыг судалж зохих журмын дагуу шийдвэрлэхийг Эдийн засгийн хөгжлийн сайд Н. Батбаяр, Сангийн сайд Ч. Улаан нарт даалгажээ.
5. **2012 оны 12 дугаар сарын 10-ны өдөр. Монгол Улсын Эрчим хүчний сайдын албан даалгавар № а/1194.** Энэхүү албан даалгаварт Эрчим хүч, хөгжлийн Төвийн захирал Я.Пүрэвжавт “УС-15” дулааны станцыг барихтай холбоотой зохион байгуулалтын асуудлыг эрчимжүүлэхийг даалгажээ.
6. **2012 оны 12 дугаар сарын 12-ны өдөр. Эрчим хүч, хөгжлийн Төвийн захирлын тушаал № 6/30.** Тус тушаалаар үнэлгээний хороо байгуулсан байна.
7. **2012 оны 12 дугаар сарын 06-ны өдөр. Монгол Улсын Эрчим хүчний сайдын Эдийн засгийн хөгжлийн сайд Н.Батбаярт явуулсан албан бичиг № а/1104.** Энэ албан бичигт “УС-15” халаалтын зуухны дэргэд 300 МВт хүчин чадалтай дулааны станц барих техник, эдийн засгийн үндэслэл боловсруулахад шаардагдах 200. 0 сая төгрөгийн хөрөнгийн асуудлыг яаралтай шийдвэрлэж өгөхийг хүсжээ.
8. **2012 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдөр.** “УС-15” дулааны станцын ТЭЗҮ-ийг боловсруулах ажлын гүйцэтгэлийг шалгаруулах тендерийн хорооны 2 дугаар хурал болсон.
9. **2013 оны 01 дүгээр сарын 04-ны өдөр.** Үнэлгээний хорооноос Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн даргад 1/9 тоот албан бичиг явуулж тендерийн гэрээ шууд байгуулсан тухай мэдэгдсэн байна.

10. **2013 оны 01 дүгээр сарын 05-ны өдөр. Монгол Улсын Эрчим хүчний сайдын тушаал № 20 Тендерийн үнэлгээний хороо байгуулах тухай.** Уг тушаалын дагуу 2013-2014 оны өвлийн оргил ачааллаас өмнө “УС-15” дулааны станцын эхний ээлжийг ашиглалтанд оруулах зайлшгүй шаардлагатай тул зураг төсөл, барилга угсралтын ажлыг холбогдох хууль тогтоомжийг үндэслэн шууд гэрээгээр гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах тендерийг зохион байгуулах Үнэлгээний хороог байгуулжээ.
11. **2013 оны 01 дүгээр сарын 10-ны өдөр. Монгол Улсын Эрчим хүчний сайдын тушаал № 08 Ажлын хэсэг томилох тухай.** Тус тушаалаар “УС-15” дулааны станцын ТЭЗҮ боловсруулах зөвлөх үйлчилгээний гэрээ байгуулсан “Интер повер” ХХК-д мэргэжил, арга зүйн тусалцаа үзүүлэх, мэдээ, мэдээлэл, санал өгөх зориолгоор ажлын хэсэг байгуулсан байна.
12. **2013 оны 01 дугаар сарын 10 -ны өдөр. Барилга, хот байгуулалт төлөвлөлтийн газраас Эрчим хүчний хөгжлийн Төвд явуулсан албан бичиг № 2/32.** Тус албан бичигт шинээр барих “УС-15” дулааны станцын ТЭЗҮ-ийг боловсруулахад шаардлагатай газрын байршил, судалгааг Нийслэлийн зураг төслийн хүрээлэнд боловсруулсан техникийн бүсийн хил хязгаарыг үндэслэн Нийслэлийн газрын албатай хамтран гаргасан судалгааны баримтуудыг хүргүүлж байгаа тухай мэдэгджээ.
13. **2013 оны 01 дүгээр сарын 10-ны өдөр. Монгол Улсын Эрчим хүчний сайдын Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч Э. Бат-Үүлд явуулсан албан бичиг № а/79.** Тус албан бичигт одоо ашиглагдаж байгаа “УС-15” дулааны станцын ойр орчмын айл өрх, ААН, албан байгууллагын газрыг 2013 оны 4 дүгээр сарын 15-ны дотор нүүлгэн шилжүүлж чөлөөлөх арга хэмжээ авч өгөхийг хүсжээ.
14. **2013 оны 01 дүгээр сарын 21- ны өдөр.** Монгол Улсын Эрчим хүчний сайдын энэ өдрийн албан тоотын хариу албан тоотуудаар нийт 13 яамдаас 2013 оны 1 дүгээр сарын 24-30-ны өрүүдэд тус тус “Станц барих тухай” Засгийн газрын тогтоолын төсөлд санал өгсөн байна.
15. **2013 оны 01 дүгээр сарын 25-ны өдөр. Монгол Улсын Эрчим хүчний сайдын Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын газрын даргад хүргүүлсэн а/255 тоот албан бичиг.** Энэхүү албан бичгээр “УС-15” дулааны станц барих тухай асуудлыг Засгийн газрын хуралдаанаар оруулахыг хүссэн байна.
16. **2013 оны 01 дүгээр сарын 26-ны өдөр. Монгол Улсын Засгийн газрын тогтоол № 35. “УС-15” дулааны станц барих тухай.** Тус тогтоолоор “УС-15” дулааны станцыг барихад шаардагдах 105.8 (нэг зуун таван тэрбум найман зуун сая) тэрбум төгрөгийн хөрөнгийг Засгийн газар баталгаа гарган эргэн төлөгдөх нөхцөлтэйгээр хэрэгжүүлэх боломжийг судлах;
“УС-15” дулааны станцыг барих гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах талаар холбогдох арга хэмжээ авах,
Шинээр дулааны станц барихтай холбогдуулан 10.8 га газрыг 2013 оны 4 дүгээр сарын 1-ний дотор чөлөөлөх арга хэмжээ авч, дулааны станцын дэд бүтэцтэй холбогдолтой асуудлыг судлан шийдвэрлэх зэрэг асуудлыг холбогдох сайд, засаг дарга нарт даалгажээ.
17. **2013 оны 02 дүгээр сарын 01-ны өдөр. Эрчим хүчний салбарын шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөлийн хурлын тэмдэглэл.** Тус хуралдаанаар 04 дүгээр асуудлыг хэлэлцээд “УС-15” дулааны станцын ТЭЗҮ-ийг хэлэлцээд хуралдаанд оролцсон гишүүдийн 100 хувийн саналаар дэмжжээ.

18. **2013 оны 02 дугаар дүгээр сарын 06-ны өдөр. Монгол Улсын Эрчим хүчний сайдын албан тоот № а/435.** Тус албан тоотод дулааны станц барих асуудлыг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэн шийдвэрлүүлж өгөхийг хүссэн байна.
19. **2013 оны 02 дугаар дүгээр сарын 16-ны өдөр. Монгол Улсын Засгийн газрын тогтоол № 55. “Амгалан дулааны станц барих тухай”.** Тус тогтоолоор Улаанбаатар хотын дулаан хангамжийн хэвийн, найдвартай ажиллагааг 2013-2014 оны өвлийн их ачааллаас өмнө хангах зорилгоор “Амгалан дулааны станц”-ыг “түлхүүр гардуулах” нөхцөлтэйгээр дулааны шугам, цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станцын хамт барих гүйцэтгэгчтэй шууд гэрээ байгуулан 2013 оны 12 дугаар сарын 1-ний дотор эхний ээлжийг ашиглалтад оруулах арга хэмжээ авч ажиллахыг Эрчим хүчний сайд М. Сономпил, Эдийн засгийн хөгжлийн сайд Н.Батбаяр нарт даалгасан.
“Амгалан дулааны станц”-ын гүйцэтгэлийг дулааны станцыг ашиглалтад хүлээлгэн өгсний дараа зохих журмын дагуу Хөгжлийн банк болон төсвийн хөрөнгийн эх үүсвэрээр санхүүжүүлж, төлбөрийг барагдуулахыг Эдийн засгийн хөгжлийн сайд Н.Батбаяр, Сангийн сайд Ч.Улаан, Хөгжлийн банкны Төлөөлөн удирдах зөвлөл (Б.Шинэбаатар)-д даалгасан байна.

Дээрх “замын зураг”-аас үзэхэд энэ тогтоол нь анх 2012 оны 9 дүгээр сарын 09-ны өдөр Монгол Улсын Эрчим хүчний сайд ажлын хэсэг байгуулах тухай тушаал гаргаснаас хойш зохих шат дамжлагуудыг дамжин Засгийн газрын 2013 оны 02 дугаар сарын 16-ны өдрийн Монгол Улсын Засгийн газрын “Амгалан дулааны станц барих тухай” 55 дугаар тогтоол эцэслэн батлагдах хүртэл нийт 5 сарын хугацаа зарцуулагдсан байна.

II. “Дулааны цахилгаан станц-5” төслийг хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Засгийн газрын 2012 оны 2 дугаар сарын 15-ны өдрийн 44 тоот тогтоол.

1. **2008 оны 5 дугаар сарын 7-ны өдөр. Засгийн газрын хуралдаан.** Улаанбаатар хотод шинээр ДЦС барих олон улсын нээлттэй тендерийг хөрөнгө оруулагч нь санхүүжүүлэх нөхцөлтэйгөөр 2008 оны 5 дугаар сарын 15-ны дотор зарлахыг Түлш эрчим Хүчний сайд Ч.Хүрэлбаатарт даалгав.
2. **2008 оны 8 дугаар сар.** Хөрөнгө оруулагч нь санхүүжүүлэх нөхцөлтэй, Улиастайн аманд 300 МВт-ын хүчин чадалтай ДЦС барих тендерийн баримт бичиг боловсруулан олон улсын нээлттэй тендер зарлав.
3. **2009 оны 1 дүгээр сарын 15-ны өдөр.** Тендерийн баримт бичгийг 26 компани худалдан авсан боловч тендерийг нээхэд Хятадын “China dating corporation” компани саналаа ирүүлсэн бөгөөд гүйцэтгэлийн баталгаа байхгүй шалтгаанаар тендер цуцлагдсан.
4. **2009 оны 4 дүгээр сарын 1-ний өдөр. Ерөнхий сайдын 29 дүгээр захирамж.** Улаанбаатар хотод шинээр барих “ДЦС-5”-ын цахилгаан, дулаан, цэвэр ус, ариутгах татуурга, хаягдал ус зайлуулах болон үнс хадгалах сан, тэдгээрийн барилга, инженерийн байгууламж, дамжуулах шугам сүлжээ, төмөр зам, авто зам барих газрын хэмжээг тогтоох, трассыг сонгох, шаардагдах зардлын тооцоог гаргах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулав.

“ДЦС-5”, түүнтэй холбогдолтой асуудлуудыг 2009 оны 5 дугаар сарын 15-ны дотор судалж, шуурхай шийдвэрлэн, үр дүнг засгийн газрын хуралдаанд танилцуулахыг ЭБЭХ-ний дэд сайд, ажлын хэсгийн ахлагч Т.Энхтайванд даалгав.

Захирамжаар шинээр барих цахилгаан станц, дэд бүтцийг барихад шаардагдах газрыг чөлөөлөх, байгаль орчны нарийвчилсан үнэлгээ хийлгэх, усны нөөцийг тогтоохтой холбоотой 14 заалт бүхий төлөвлөгөө гарсан ба заалтын дагуу цахилгаан станц барих газрыг Улиастайн аманд сонгон газар эзэмшлийн зөвшөөрлийг олгосон.

Ажлын хэсгийг ажиллах явцад усны асуудлаар БОАЖЯ-аас станцын ТЭЗҮ хийгдээгүй нөхцөлд байгаль орчны нарийвчилсан үнэлгээ хийх боломжгүй гэсэн дүгнэлт гарсан.

5. **2009 оны 5 дугаар сарын 27-ны өдөр. Засгийн газрын хуралдаан.** Ажлын хэсгээс төлөвлөгөөний дагуу хийсэн судалгаа, авах арга хэмжээний талаар тус хуралдаанд оруулснаар “ДЦС-5”-г шинээр барих олон улсын нээлттэй тендер дахин зарлах ажлыг шуурхай зохион байгуулах, мөн “ДЦС-5”-ын ТЭЗҮ-г хийлгэхийг ЭБЭХ-ний сайд Д.Зоригтод даалгав.
6. **2010 оны 7 дугаар сарын 21-ний өдөр.** Засгийн газрын хуралдаан. Засгийн газрын 198 тоот тогтоолоор “Төрийн өмчийн концессын зүйлийн жагсаалт”-ыг батлав.
Тогтоолын хавсралтын 98 дугаарт “ДЦС-5” төслийг “Барих-Ашиглах-Өмчлөх” хэлбэрийг ашиглах нөхцөлтэй уралдаант шалгаруулалт явуулахыг заав.
7. **2010 оны 8 дугаар сарын 12-ны өдөр.** Тендер зарлахын өмнө тус станцын ТЭЗҮ боловсруулах шаардлагатай болсноор сонгон шалгаруулалтыг ТЭЗҮ боловсруулах хөрөнгийн асуудлыг шийдвэрлэсэн Азийн Хөгжлийн Банкны журмын дагуу зохион байгуулж АНУ-ын “H&J” компанитай зөвлөх үйлчилгээний гэрээ байгуулав.
8. **2011 оны 3 дугаар сарын 17-ны өдөр.** “H&J” компани ТЭЗҮ-ийн эцсийн тайланг ЭБЭХЯ болон Төрийн өмчийн хороонд хүлээлгэн өгөв.
9. **2011 оны 5 дугаар сарын 3-ны өдөр. Засгийн газрын хуралдаан.** Улаанбаатар хотын дулаан хэрэглэгчдийн аюулгүй, найдвартай байдлыг хангах, Улаанбаатар хот болон төвийн бүсийн эрчим хүчний системийн өсөн нэмэгдэж буй цахилгаан хангамжийг дээшлүүлэх, дэвшилтэт техник, технологи ашиглан байгаль орчинд ээлтэй эрчим хүчний шинэ эх үүсвэр “ДЦС-5”-г барьж байгуулах төслийг дэмжиж хэрэгжүүлэх нь зүйтэй гэж үзэн Үндэсний Аюулгүй Байдлын Зөвлөлд танилцуулахаар тогтов.

“ДЦС-5” төслийг концессын “Барих-Ашиглах-Өмчлөх” хэлбэрийг ашиглан санхүүжүүлэх асуудлыг судалж танилцуулахыг Төрийн өмчийн хороо Д.Сугар, ЭБЭХ-ний сайд Д.Зоригт нарт даалгав.

“ДЦС-5” төсөл хэрэгжүүлэх нэгж байгуулах болон түүнтэй холбогдон гарах зардлын асуудлыг зохих журмын дагуу шийдвэрлүүлэхийг ЭБЭХ-ний сайд Д.Зоригтод даалгав.

Заалтын дагуу төслийн нэгжийг байгуулахад сангийн яамны журамтай зөрчигдөж байсан учир төслийн зөвлөх багийг **2012 оны 4 дүгээр сард** байгуулав.
10. **2011 оны 5 дугаар сар.** Эрдэс баялаг, эрчим хүчний сайд Д.Зоригт ҮАБЗ-д “ДЦС-5” төслийн тухай танилцуулга хийв.
11. **2011 оны 5 дугаар сарын 12-ны өдөр.** Үндэсний Аюулгүй Байдлын Зөвлөлийн хуралдаанаар Эрдэс баялаг, эрчим хүчний сайд Д.Зоригтын “ДЦС-5” төслийг хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх тухай танилцуулгыг хэлэлцээд “ДЦС-5” төслийн

ажлыг цаашид эрчимжүүлэхэд авах арга хэмжээний талаар Улсын Их Хурал, Засгийн газарт зөвлөмж гаргав.

12. Засгийн газрын ХЭГ-ын дарга Ч.Хүрэлбаатар “ДЦС-5” төслийг хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх талаар Засгийн газраас “ДЦС-5” төслийг “Барих-Ашиглах-Өмчлөх” нөхцлөөр концессын гэрээ байгуулах эрх олгох асуудал болон концессын гэрээний төслийг “Нүүрс нийлүүлэлтийн гэрээ”-ний төсөл, “Цахилгаан эрчим хүч худалдан авах гэрээ”-ний төсөл, “Дулааны эрчим хүч худалдан авах гэрээ”-ний төслийн хамтаар боловсруулж Засгийн газрын хуралдаанд оруулахыг Төрийн өмчийн хороонд даалгав.
13. **2011 оны 6 дугаар сарын 29-ний өдөр. Төрийн өмчийн хорооны даргын 113 тоот тушаал.** “ДЦС-5” төслийн ажлыг эрчимжүүлэх ажлын хэсгийг байгуулав.
14. **2011 оны 9 дүгээр сарын 28-ны өдөр.** Уг төслийг “Барих-Ашиглах-Өмчлөх” хэлбэрийг ашиглах нөхцөлтэй тендерийн баримт бичиг боловсруулан төслийн урьдчилсан шатны тендер зарлав.
15. **2011 оны 11 дүгээр сарын 28-ны өдөр.** БОАЖЯ “ДЦС-5”-ын байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээг хийлгэхээр Монголын “Санни Трейд” компанитай гэрээ байгуулав.
16. **2011 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдөр. Төрийн өмчийн хорооны даргын Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргад ирүүлсэн 1а/2543 тоот албан бичиг.** “ДЦС-5” төслийг хэрэгжүүлэхээр Концессын тухай хуулийн дагуу 2 үе шаттай уралдаант шалгаруулалт зохион байгуулж байгаа болон уралдаант шалгаруулалтын 2 дахь шатны баримт бичигт хавсаргах “Нүүрс нийлүүлэлтийн гэрээ”-ний төсөл, “Цахилгаан эрчим хүч худалдан авах гэрээ”-ний төсөл, “Дулааны эрчим хүч худалдан авах гэрээ”-ний төслүүдийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр Засгийн газрын тогтоолын төслийг ирүүлэв.
17. **2011 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдөр.** Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газраас 2011.12.30-аас 2012.01.19-ний хооронд “ДЦС-5” төслийг хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх Засгийн газрын тогтоолын төсөлд яамдаас санал авав.
 - а. Батлан хамгаалах яам 2012-01-10
 - б. Зам тээвэр, барилга, хот байгуулалтын яам 2012-02-07
 - с. Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн яам 2012-01-24
 - д. Сангийн яам 2012-01-19
 - е. Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны яам 2012-01-16
 - ф. Хууль зүй, дотоод хэргийн яам 2012-01-30
 - г. Хүнс хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам 2012-01-18
 - х. Эрдэс баялаг, эрчим хүчний яам 2012-01-25
 - и. Эрүүл мэндийн яам 2012-01-12 нд тус тус саналаа ирүүлцгээв.
18. **2012-01-19-өөс 2012-02-15-ны хооронд** яамдын саналыг тусган дахин боловсруулалт хийж Засгийн газарт оруулав.
19. **2012 оны 2 дугаар сарын 14-ний өдөр.** “Санни Трейд” компани байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний эцсийн тайлангаа дуусгаж БОАЖЯ-д өгөв.
20. **2012 оны 2 дугаар сарын 15-ны өдөр. Засгийн газрын хуралдаан.** “ДЦС-5” төслийг хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай тогтоолын төслийг хэлэлцээд Засгийн газрын 44 тоот тогтоолыг батлав.

Дээрх “замын зураг”-аас үзэхэд энэ тогтоол эцэслэн батлагдахад **2008 оны 5 дугаар сарын 7-ны өдөр Засгийн газрын хуралдаанаас** Улаанбаатар хотод шинээр ДЦС барих олон улсын нээлттэй тендерийг хөрөнгө оруулагч нь санхүүжүүлэх нөхцөлтэйгөөр 2008 оны 5 дугаар сарын 15-ны дотор зарлахыг Түлш эрчим Хүчний сайд Ч.Хүрэлбаатарт даалгаснаас эхлэн **2012 оны 2 дугаар сарын 15-ны өдөр** Засгийн газрын хуралдаанаар “ДЦС-5” төслийг хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай тогтоолын төслийг хэлэлцээд Засгийн газрын 44 тоот тогтоолыг батлах хүртэл нийт **3 жил 9 сарын** хугацаа зарцуулагдсан байна.

III. Яамдын түвшинд Засгийн газрын шийдвэр боловсруулагдаж эцэслэн батлагдсан байдал

Монгол Улсын Хүн амын хөгжил, нийгмийн хамгааллын яам

- 1. Засгийн газрын 2013 оны 03 дугаар сарын 16-ны өдрийн “Хүн амын асуудлаарх үндэсний хороо байгуулах тухай” 97 дугаар тогтоолын “замын зураг”:**

Уг асуудал тус яамны Засгийн газарт оруулах асуудлын жилийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан байна. Анхны боловсруулалтыг Стратегийн бодлого төлөвлөлтийн газар 2013 оны 1 дүгээр сарын 2-ны өдрөөс 15-ны хооронд хийж 2013.01.15-01.20-ны өдрүүдэд тус яамны газар хэлтсүүдийн дарга нараас санал авсан, уг саналуудыг тусгаж 2013.01.20-01.22-ны өдрүүдэд дахин боловсруулалт хийсэн.

2013.01.23-02-23-ны хооронд яамдаас санал авсан, 2013.02.10-02.24-нд яамдын саналыг тусган дахин боловсруулалт хийсэн.

2013.02.25-ны өдөр Засгийн газарт оруулсан. 2013.03.16-ны өдөр Засгийн газрын 97 дугаар тогтоол батлагдсан.

- 2. Засгийн газрын 2013 оны 05 дугаар сарын 11-ны өдрийн “Ерөнхийлөгчийн зарлигийг хэрэгжүүлэх тухай” 168 дугаар тогтоолын “замын зураг”:**

Уг асуудал тус яамны Засгийн газарт оруулах асуудлын жилийн төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй шуурхай шийдвэрлэх шаардлагаар орж ирсэн. Анхны боловсруулалтыг Стратегийн бодлого төлөвлөлтийн газар 2013 оны 4 дүгээр сарын 4-ны өдрөөс 10-ны хооронд хийж 2013.04.10-04.29-ны өдрүүдэд тус яамны газар хэлтсүүдийн дарга нараар хянуулсан засвар хийсэн.

2013.04.29-05-09-ны /зарим санал асуудлыг Засгийн газарт оруулсны дараа ирсэн/ хооронд яамдаас санал авсан, 2013.05.07-05.09-нд яамдын саналыг тусган дахин боловсруулалт хийсэн.

2013.05.09-ны өдөр Засгийн газарт оруулсан. 2013.05.11-ны өдөр Засгийн газрын 168 дугаар тогтоол батлагдсан.

Дээрх материалаас үзэхэд 2013.03.16-ны өдрийн Засгийн газрын 97 дугаар тогтоол эцэслэн батлагдахад зохих шат дамжлагуудыг дамжин **2 сар**, 2013.05.11-ны өдрийн Засгийн газрын 168 дугаар тогтоол батлагдахад **1 сарын** хугацаа зарцуулагджээ.

Монгол Улсын Сангийн яам

- 1. Засгийн газрын 2012 оны 11 дүгээр сарын 17-ны өдрийн “Дотоод аудитын дүрэм батлах тухай” 129 дүгээр тогтоолын “замын зураг”:**

Энэ асуудал тус яамны Засгийн газарт оруулах асуудлын жилийн төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй. Тогтоолын төслийн анхны боловсруулалтыг Дотоод аудит, хяналт шинжилгээ, үнэлгээний газар 2012 оны 6 дугаар сарын 18-ны өдөр хийсэн. Яамны газруудаас 2012 оны 6 дугаар сарын 19-23-ны хооронд санал авсан ба ирсэн саналыг дүрмийн төсөлд тусган 2012.08.31-ний өдөр яамд болон Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт санал авахаар явуулсан. Эдгээр санал 2012 оны 10 сарын 5-ны өдөр

хүртэлх хугацаанд ирсэн. Сайдууд болон Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нараас ирүүлсэн саналыг нэгтгэн Хууль, эрх зүйн газраар хянуулахад 2-3 долоо хоног зарцуулсан ба үүний дараа тус дүрмийн төслийг ЗГХЭГ-т хүргүүлсэн, ЗГХЭГ-ын Ахлах референт дүрмийн төслийг хянахад 1-2 долоо хоног зарцуулсан. 2012 оны 11 дүгээр сарын 17-ны өдөр Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцэн баталсан. Тогтоолын дугаар 129.

2. Засгийн газрын 2013 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдрийн “Татварын алдангийн хэмжээ тогтоох тухай” 05 тоот тогтоолын “замын зураг”:

Энэ асуудал тус яамны Засгийн газарт оруулах асуудлын жилийн төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй. Тогтоолын төслийн анхны боловсруулалтыг Төсвийн бодлого төлөвлөлтийн газрын төсвийн орлогын хэлтэст 2012 оны 12 дугаар сард хийж яамны холбогдох газар болон агентлагаас санал авсан. 2012 оны 12 дугаар сарын 27-ны өдөр яамдаас санал авахаар явуулсан. Яамдын санал 2013.01.04-01.09-ны / зарим санал асуудлыг Засгийн газарт оруулсны дараа ирсэн/ хооронд ирсэн. Тогтоолын төслийг 2013 оны 1 дүгээр сарын 4-ны өдөр ЗГХЭГ-т хүргүүлсэн. 2013 оны 1 дүгээр сарын 5-ны өдрийн Засгийн газрын хуралдаанаар “Татварын алдангийн хэмжээ тогтоох тухай” 05 тоот тогтоол батлагдсан.

Сангийн яамнаас ирүүлсэн материалаас үзэхэд 2012 оны 11 дүгээр сарын 17-ны өдөр Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцэн баталсан 129 дүгээр тогтоол нь анх тус яамны Дотоод аудит, хяналт шинжилгээ, үнэлгээний газарт тогтоолын эхний төсөл боловсруулагдан яамны газруудаас санал авч, улмаар бусад яамд, Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нараас ирүүлсэн саналыг тусган ЗГХЭГ-т хүргүүлэн тэнд хянагдаж Засгийн газрын хуралдаанаар батлагдахад нийт **5 сар** зарцуулсан, 2013 оны 1 дүгээр сарын 5-ны өдрийн Засгийн газрын хуралдаанаар батлагдсан “Татварын алдангийн хэмжээ тогтоох тухай” 05 тоот тогтоол нь Сангийн яамны Төсвийн бодлого төлөвлөлтийн газрын төсвийн орлогын хэлтэс анх тогтоолын төслийг боловсруулж холбогдох газар, агентлаг, бусад яамдаас санал авч Засгийн газрын хуралдаанаар батлагдах хүртэл нийт **1 сарын** хугацаа зарцуулагдсан байна.

Монгол Улсын Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн яам

1. Засгийн газрын 2013 оны 03 дугаар сарын 22-ны өдрийн “Ой зохион байгуулалт хийх журам шинэчлэн батлах тухай” 105 дугаар тогтоолын “замын зураг”:

Энэ асуудал тус яамны Засгийн газарт оруулах асуудлын 2013 оны 01 дүгээр сарын төлөвлөгөөнд тусгагдсан. Тогтоолын төслийн анхны боловсруулалтыг тус яамны ой хамгаалал, ойжуулалтыг зохицуулах хэлтсээс эрхлэн боловсруулсан. 2013 оны 01 сарын 22-ноос 03 сарын 01-ны өдөр хүртэл 14 яам, Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч 2 агентлагаас тус тус санал авсан. Тухайн асуудал Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцэгдэх хүртэлх хугацаанд яамын Төрийн нарийн бичгийн даргын тушаалаар байгуулагдсан ажлын хэсгийн хуралдаан, БОНХЯ-ны Сайдын Зөвлөлийн хурлаар хэлэлцэгдэх, Яам, агентлагаас авсан саналыг тусган ЗГХЭГ-т явуулах хүртэл 2 сар зарцуулсан. 2013 оны 03 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуралдаанаар 105 дугаар тогтоол батлагдсан.

2. Засгийн газрын 2013 оны 03 дугаар сарын 02-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцэгдсэн “Усны нөөц ашигласны төлбөрийн хувь хэмжээг тогтоох, хөнгөлөх тухай” тогтоолын төслийн “замын зураг”:

Энэ асуудал тус яамны Засгийн газарт оруулах асуудлын 2012 оны ажлын төлөвлөгөөнд тусгагдсан. 2012 оны 11 сараас 2013 оны 01 сарыг хүртэл бүх яамдаас санал авч тусгасан, Засгийн газрын 2013 оны 03 сарын 02-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцэгдэж гишүүдийн саналын дагуу хойшлуулсан. Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн дараа эргэж хэлэлцэхээр болсон байна.

СУДАЛГААНЫ ТОВЧ ДҮГНЭЛТ

- Монгол Улсын Засгийн газрын хуралдаанд бэлтгэх, асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэхдээ баримтлах журам, Засгийн газрын шийдвэр хэрхэн, ямар хэлбэртэй гарах, хэзээ хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэх, яамдын эрхлэх асуудал, удирдлага, бүтэц, зохион байгуулалт зэрэг асуудлыг Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хууль, Монгол Улсын Яамны эрх зүйн байдлын тухай зэрэг хуулиар хуульчилжээ. Харин Засгийн газрын тогтоол, шийдвэрүүд ямар дэг журмын дагуу боловсруулагдан, хэлэлцэгдэж, эцэслэн батлагдаж хүчин төгөлдөр болох үйл явцыг зохицуулж байгаа үндсэн баримт бичиг нь 2009 оны 01 дүгээр сарын 07-ны өдрийн Засгийн газрын 3 дугаар тогтоолоор батлагдсан дээр “Монгол Улсын Засгийн газрын хуралдааны журам” болно.
- Засгийн газрын тогтоол шийдвэрүүд “орц”-ноос эхлэн “гарц” хүртэлх бүх мөчлөгт боловсруулагдан, эцэслэн батлагдах нийт тодорхой хугацааг заасан, журамласан, хуульчилсан зохицуулалт байхгүй байна. Харин дээр дурьдсан Засгийн газрын хуралдааны журамд тодорхой хугацаа заасан 3 заалт байна. Энэ нь Төрийн захиргааны төв байгууллага нь төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын **5 өдөрт** багтаан санал өгнө. Төслийг санал авахаар явуулснаас хойш ажлын **10 хоногт** багтаан санал ирүүлээгүй бол зарчмын өөр саналгүйд тооцно. Хуралдаанд хэлэлцүүлэх асуудлыг хууль тогтоомжид нийцүүлэн зохих тооцоо, судалгаанд тулгуурлан үндэслэл сайтай боловсруулж холбогдох материалын хамт тухайн асуудлыг хэлэлцэхээс **7-гоос доошгүй өдрийн өмнө** сайдын (түүний эзгүйд дэд сайдын) гарын үсэгтэй албан бичгээр Хэрэг эрхлэх газарт ирүүлнэ гэж журамлажээ.
- Засгийн газрын тогтоол шийдвэрүүд нь анх боловсруулагдсан цагаас эхлэн эцэслэн батлагдах хүртэл “замын зураг”-ын мөчлөг бүрт зарцуулагдсан хугацаа нь бидний судалгаанд авагдсан тодорхой тогтоол шийдвэрийн жишээн дээрээс үзэхэд харилцан адилгүй байгаа нь харагдаж байна. Судалгааны материалд авагдсан шийдвэр, тогтоолууд эцэслэн батлагдах хүртэл зарцуулсан хамгийн бага хугацаа нь 1 сар, харин тодорхой асуудал Засгийн газрын түвшинд хэлэлцэгдээд шийдвэрлэх ажлыг эрчимжүүлэх талаар авах арга хэмжээний тухай шийдвэр гаргах хүртэл 3 жил 9 сар зарцуулсан жишээ байна.
- Тухайлбал, “Дулааны цахилгаан станц-5” төсөл хэрэгжүүлэх асуудлыг 2008 оны 5 дугаар сарын 7-ны өдөр Засгийн газрын хуралдаанаар шийдвэрлэж тухайн оны 8 дугаар сард тендерийг зарласан боловч зөвхөн нэг компани шаардлага хангаагүй санал ирүүлсэн учир тендер цуцлагдсан байна. 2009 оны 4 дүгээр сард Ерөнхий сайдын захирамж гарч “ДЦС-5”-тай асуудлыг судлах ажлын хэсэг байгуулагджээ. Үүнээс хойш 2010-2011 онд энэ асуудал Засгийн газрын хуралдаанаар дахин 3 удаа орсон, ажил хариуцаж байсан хүмүүст удаа дараа тодорхой үүрэг даалгавар өгөгдөж байсан ба уг асуудал ҮАБЗ-д танилцуулагдаж, ҮАБЗ-өөс УИХ, Засгийн газарт зөвлөмж гаргаж байсан. 2011 оны 6 дугаар сард Төрийн өмчийн хорооны тушаалаар “ДЦС-5” төслийн ажлыг эрчимжүүлэх ажлын хэсгийг байгуулсан. Энэ бүхний эцэст 2012 оны 2 дугаар сарын 15-ны өдөр Засгийн газрын хуралдаанаар “ДЦС-5” төслийг хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай Засгийн газрын 44 тоот тогтоолыг батлажээ. Энэ асуудлын “замын зураг”-аас үзэхэд анх тендер зарлах шийдвэр гарч байх үед тус станцын ТЭЗҮ хийгдээгүй, холбогдох асуудлын үнэлгээ, бусад асуудал шийдэгдээгүй байсан нь материалаас харагдаж байна. 2010 оны 8 дугаар сард станцын ТЭЗҮ-г боловсруулах компанийг шалгаруулах ажил эхэлсэн зэрэг нь Засгийн газрын түвшинд зарим асуудал үндэслэгээ судалгаагүй, сэтгэлийн хөөрлөөр хандсан, парламентын сонгууль угтсан улс төржсөн үйл ажиллагааны хэлбэртэй байсан гэж үзэх үндэслэлтэй байна.

- Засгийн газрын хэмжээнд бүрэн гүйцэд судлагдаж, боловсруулагдаагүй асуудлыг удаа дараа оруулж дутуу, дулимаг шийдвэр гаргуулж байсан нь Засгийн газрын шийдвэрийн хурд, чанарт сөргөөр нөлөөлөхөөр барахгүй улс орны эрх ашигт хохирол учруулж болох талтай.
- Иймд Засгийн газрын "засаглалын технологийг" боловсронгуй, тодорхой болгох, сайжруулах шаардлага байгаа нь харагдаж байна.

* * *

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

1. Монгол Улсын Үндсэн хууль. УБ., 1992
2. Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай хууль. 2001. www.legalinfo.mn
3. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хууль. 1993. www.legalinfo.mn
4. Монгол Улсын Яамдын эрх зүйн байдлын тухай хууль. 2004. www.legalinfo.mn
5. Монгол Улсын Засгийн газрын хуралдааны журам. Засгийн газрын 2009 оны 3 дугаар тогтоол. www.legalinfo.mn

Хавсралт 1.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2013 оны 2 дугаар сарын 16-ны өдрийн
“Амгалан дулааны станц барих тухай” 55 дугаар тогтоолын “замын зураг”-ын схем

